

Sil

Qurbonmurodov Axmadshoh Sobirovich

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi 2 davolash ishi talabasi Tel: +998946524841

Payg'amova Farangiz Xurshid qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1- son davolash talabasi

Xolto'rayeva Shohsanam Jahongitovna

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1- son davolash talabasi

Munisa Norboyeva Orif qizi

Toshkent tibbiyot akademiyasi 1 davolash ishi talabasi

Tojiboyeva Dilorom Iskandar qizi

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi 2-son davolash ishi talabasi

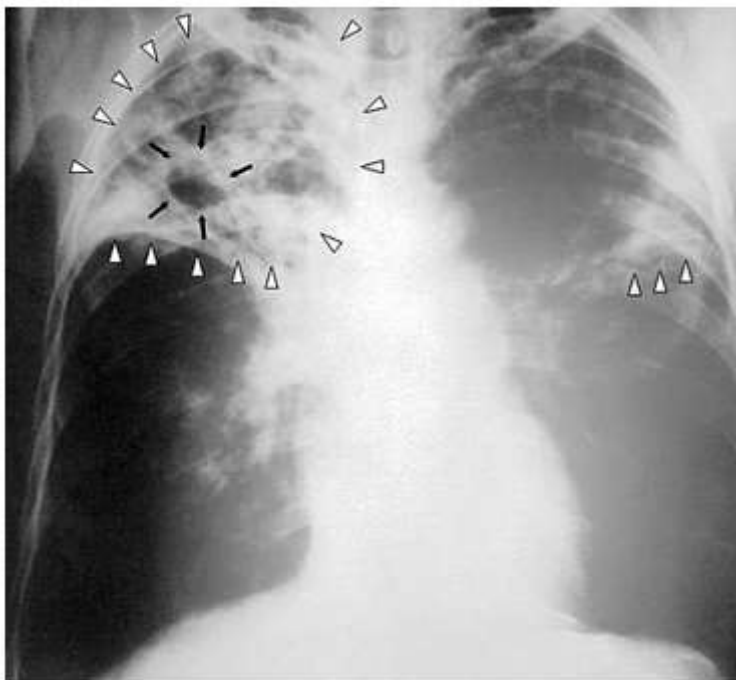
Annotatsiya: *Sil - tuberkulyoz deb ham yuritiladi. O'pka hujayralarining yallig'lanishi bilan kechadi. Ko'pincha o'pka siliga Rentgen va KT yordamida tashxis qo'yiladi.*

Kalit so'zlari: *sil, tuberkulyoz, qonli yo'tal, zaiflik, o'pka hujayralari yallig'lanishi, Rentgen, KT*

Sil, tuberkulyoz — turli a'zolar, asosan, o'pkada o'ziga xos yallig'li o'zgarishlar ro'y berishi bilan tavsiflanadigan yuqumli surunkali kasallik. Odamlarda uchraydigan Silni ftiziatriya o'rganadi. Nemis mikrobiologi Robert Kox (1882-yil) sil qo'zg'atuvchisini aniqladi (bu qo'zg'atuvchi uning sharafiga Kox tayoqchasi deb nomlandi). Sil kasalligi qadimdan ma'lum. Kasallik belgilari Gippokrat, Ibn Sino asarlarida ham ta'riflangan.

Sil bilan odamlardan tashqari, uy hayvonlari (asosan, qoramol), uy parrandalari (tovuq, kurka) kasallanadi.

Odamlarda kasallikning asosiy manbai o'pka sili bilan og'rib, mikobakteriyalar aralash balg'am tashlab yuradigan bemorlardir. Sil hammadan ko'p havotomchi yo'li bilan tarqaladi: yo'talganda, aksirganda mikobakteriyali balg'am va shilliq zarralari havoga tarqalib atrofidagi buyumlarga tushadi. Sil mikobakteriyasi, asosan, nafas yo'llari orqali kiradi. U boshqa mikroblarga nisbatan tashqi muhitning turli ta'sirlariga juda chidamli bo'lib, o'zining yashash va ko'payish xususiyatlarini uzoq muddat davomida saqlab qoladi.

Quruq holdagi Sil mikrobakteriyasiga 36° haroratda ta'sir etilsa, u 180 kungacha, $+70^{\circ}$ qizdirilsa 7 soat davomida, oqar suvlarda 150 kun, ko'cha changida 10 kun ichida hayot kechirish va ko'payish xususiyatlarini yo'qotmaydi. Ayniqsa, quyosh nuri tushmaydigan zax yerlarda uzoq muddat saqlanib qoladi. Sil mikobakteriyalarining atrofmuhitda uzoq vaqt saqlanishi Sil kasalligining idishtovoq, kiyimkechak, o'rinko'rpa va boshqa orqali yuqish ehtimolini tug'diradi. Silning ochiq va yashirin shakli farq qilinadi. Silning ochiq shaklida bemor balg'amida Sil mikobakteriyalari topiladi; bemor gigiyena qoidalariga rioya qilmasa, boshqalarga kasal yuqtiruvchi bo'lib qolishi mumkin. Silning yashirin shaklida mikobakteriyalar balg'amda topilmaydi, bunday bemorlar atrofida uchun yuqumli bo'lmaydi. Sil bilan og'rikan bemor barcha gigiyena qoidalariga rioya qilsa, amalda atrofida uchun xavfli bo'lmaydi. Sil mikobakteriyalari faqat o'pkani emas, balki organizmda soch va tirnoqdan boshqa bo'g'imlar, suyaklar, miya pardalari, buyraklar va boshqa a'zolari zararlaydi. Sil kasalligiga aksari yosh bolalar (chunki ularda hali immunitet sust rivojlangan bo'ladi), balog'atga yetish davridagi o'smirlar (nervendokrin boshqaruvining beqarorligi tufayli), shuningdek, organizmning infeksiyaga chidami susaygan yoshi katta odamlar chalinadi. O'pka siliga xos belgilar kasallik shakliga, yoshga va boshqalarga bog'liq.

Birlamchi Silda kasallik alomatlari yaqqol namoyon bo'lmaydi. Biroq teri ostiga tuberkulin yuborib o'tkaziladigan Mantu sinamasi musbat chiqsa va bemorda kasallikning umumiy belgilari (rang ketishi, quvvatsizlik, uyqu va ishtaha buzilishi, tez toliqish, gavda haroratining ko'tarilishi, tunda terlash) paydo bo'lsa, busilin toksikatsiyasidan darak beradi. Yosh bolalarda kasallik maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarga qaraganda og'irroq o'tadi, aksari asoratlar kuzatiladi. Sil intoksikatsiyasi bolalarda ro'yrost namoyon bo'ladi; bolaning rangi siniqadi, injiq bo'lib qoladi, ishtahasi yo'qolib, tez tez shamollab turadi. Vrachga o'z vaqtida borib, bolani to'g'ri parvarish qilinsa, odatda, butunlay sog'ayib ketadi.

Ikkilamchi Sil — o'pka silining hammadan ko'p uchraydigan shakli. U o'pkada va limfa tugunlarida sakdanib qolgan infeksiya "qo'ri"dan kelib chiqadi; noxush sharoitlarda Sil qo'zg'atuvchisi faollashib, jarayonni zo'raytiradi (faol shakli). S mikobakteriyasi bor bemor bilan uzoq vaqt muloqotda bo'lganda Sil qaytalanishi ham mumkin. Bunga organizmning zaiflanishi, sifatsiz ovqatlanish, stresslar, zararli odatlar (chekish, ichkilikbozlik, giyohvandlik), surunkali kasalliklar, o'pkaning nospetsifik kasalliklari, qandli diabet, gastrit, me'daichak yaralari, SPID, shuningdek, homiladorlik va gug'ruqdan keyin organizm himoya qobiliyatining kamayishi va boshqa sabab bo'ladi. Odatda, ikkilamchi Sil yoshlikda va o'rta yoshda paydo bo'ladi, o'z vaqtida davol qilinmasa, kasallik astasekin, lekin to'xtamay rivojlanadi. Aksari o'pkaning yuqori bo'laklarida mayda o'choqlar paydo bo'ladi (Sil ning o'choqli shakli), ba'zan yiringli infiltratlar (Silning yallig'langan shakli) kuzatiladi.

Kasallik ba'zan uzoq vaqtgacha hech qanday alomatlarsiz kechadi, biroq, o'pka sili rivojlanganda, ya'ni Sil mikobakteriyalari ko'payishi boshlanganda organizmda zaharlanish alomatlari paydo bo'ladi: holsizlik, tez charchash, tunda terlash, ozib kegin va boshqa, borabora bemorda yo'tal zo'rayadi, hansiraydi, nimjon bo'lib qoladi.

Zo'r berib davolanish kasallik rivojlanishining oldini oladi. O'pkadan tashqaridagi Sil (hiqildoq, ichak, buyrak, teri, suyak, bo'g'im va boshqalar) o'pka siliga karaganda ancha kam uchraydi. Silni barvaqt aniklash kasallikni to'lato'kis davolash imkonini beradi.

Davolash, asosan, kasalxona sharoitida, vrach nazorati ostida olib boriladi. Silga qarshi ishlatiladigan zamonaviy doridarmonlardan kasallikning turi va og'irengilligiga qarab tayinlanadi. Odatda, bu dorilar uzoq vaqt davomida (bir necha oylab) qo'llanadi. Silni davolashda foydalaniladigan kimyoterapevtik dorilar ma'lum bir guruxlarga bo'linadi: izoniazid va uning analoglari, rifampitsin; etambutol, protionamid (etionamid, tizamid (pirazinamid), streptomitsin, kanamitsin, florimitsin va boshqa

Oldini olish ijtimoiy, sanitariya, kimyoviy va maxsus tadbirlarni o'z ichiga oladi. Aholi yashaydigan joylarni obodonlashtirish moddiy hayot sharoitini yaxshilash, aholining umumiy madaniyatini oshirish va sanitariya bilimlarini targ'ib qilish, jismoniy tarbiya va sportni keng rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Vrach buyurgan kun tartibiga amal qilish, to'lato'kis ovqatlanish, iloji boricha ochiq havoda bo'lish, xonani botbot shamollatib turish lozim. Sil bilan og'rikan bemorlarni kasallikning ilk bosqichlarida aniqlash maqsadida aholini ommaviy tekshirish, ya'ni flyuorografiya tekshiruvidan (kamida 2 yilda 1 marta) o'tkazish ijobiy natija beradi. Sil ni bolalarda barvaqt aniklash uchun bolalar poliklinikalarida, bog'chalarida, maktablarda tuberkulin sinamasi o'tkaziladi. O'zbekistonda barcha yangi tug'ilgan chaqaloqlar vrachning moneligi bo'lmasa, Silga qarshi vaksinatsiya qilinadi; vaqtvaqti bilan (7,12 yoshda) revaksinatsiya o'tkaziladi.

Sil kasalligining belgilari

- Yo'tal. (Dastlab quruq, ammo tayoqchalar tarqalishi bilan namga aylanadi. U kamida 3 hafta davom etadi.)

- Past darajadagi isitma (normadan 1-2 daraja yuqori).

- Qonli yo'tal.
- Ko'krak qafasidagi og'riq.
- Qattiq terlash (ayniqsa kechasi).
- Jismoniy mashqlar paytida nafas qisilishi.
- Zaiflik, bezovtalik.
- Vazn yo'qotish.

Tanada Kox tayoqchasi borligini aniqlash uchun yo'tal paytida chiqarilgan balg'am olinadi. U 3 marta olinadi: ftiziatrqa birinchi tashrif paytida, ertasi kuni ertalab, ikkinchi qabul paytida. Agar bemor balg'amni to'play olmasa, bronxoskopiya paytida olingan yoki oshqozon tarkibidagi materiallardan foydalanish mumkin.

Sil kasalligini tashxislashda mikroskopik test patogenni aniqlashni ta'minlaydi, shuning uchun u juda muhimdir. Bu test:

- patologik jarayon qanchalik rivojlanganligini tushunish;
- bemorga buyurilgan davolanish samarali yoki yo'qligini baholash;
- bemorning ahvolini dinamikada kuzatib borish imkonini beradi

Rentgen va KT

Sil kasalligini tashxislashda ko'krak qafasi rentgenografiyasi yon va orqa-oldi proektsiyalarda amalga oshiriladi. Bu o'pkaning qanchalik qattiq ta'sirlanganligini aniqlashga imkon beradi. Ammo shuni esda tutish kerakki, faqat rentgen natijalariga qarab shifokor to'g'ri tashxis qo'yolmaydi. Kompyuter tomografiyasi asoratlar (bronxlarning torayishi) mavjudligini aniqlashga imkon beradi. Ko'pincha u bolalarni tekshiruvdan o'tkazish paytida qo'llaniladi.

Sil kasalligi bilan kasallangan oilaning barcha a'zolari ehtiyot choralarini ko'rishlari kerak. Infeksiyalangan odam alohida xonada yoki to'siq orqasida izolyatsiya qilinishi kerak. U ushlaydigan buyumlar soni iloji boricha cheklanishi kerak. Uydagi barcha narsalar har kuni dezinfeksiya qilinishi va tozalanishi kerak. Bemor yashaydigan xonada yumshoq o'yinchoqlar, gilamchalar, pardalar, qo'shimcha yostiqlar bo'lmasligi kerak. Yumshoq mebellarni vaqti-vaqti bilan qaynatib turiladigan maxsus g'ilof bilan yopish tavsiya etiladi. Uyda harakatlanayotganda, kasallangan odam ni qob kiyishi kerak